

მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპი და მისი გააზრება ქართულ ლიტერატურაში

დავით მაისურაძე

თსუ, თინათინ წერეთლის სახელობის სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტის მეცნიერი თანამშრომელი

I. შესავალი

მართლწესრიგის ერთიანობა სამართლებრივი სახელმწიფოს ფუნდამენტი. მიუხედავად ამისა, ეს პრინციპი ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში, გერმანულთან შედარებით, საკმაოდ იშვიათად ხდება განხილვის საგანი. ალაგ-ალაგ გამართული მსჯელობები, როგორც წესი, მართლწესრიგის ერთიანობის მხოლოდ ცალკეულ ასპექტებს შეეხება. მაგრამ ასეთ მნიშვნელოვან თემაზე ასეთ მწირ ქართულ ლიტერატურაშიც არსებობს აზრთა მრავალფეროვნება. მართლწესრიგის ერთიანობის თითქოსდა უცილო ჭეშმარიტებას ქართულ ლიტერატურაშიც ჰყავს მოცილენი. ამ თემის ირგვლივ სამეცნიერო დისკუსიის სამომავლო განვითარების აუცილებელი წინაპირობა ქართულ ენაზე მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპის შესახებ უფრო მეტი ინფორმაციის თავმოყრაა. ამ სტატიის მიზანი კი ამ პრინციპის არსისა და ფუნქციის უზოგადესი დახასიათება და ქართულ ლიტერატურაში გამოთქმული კრიტიკის მიმოხილვაა. გერმანული სამეცნიერო წრეების უმცირესობის კრიტიკული მოსაზრებები სტატიის განხილვის თემა არ არის.

II. მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპის არსი და ფუნქცია

მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპი, რომელიც პირველად გერმანულ სამეცნიერო დისკუსიებში კარლ ენგიშმა შემოიტანა 1935

წელს,¹ მალევე იქცა „იურიდიულ პარემიად“,² XX საუკუნის ბოლომდე აქტუალურ განსახილველ თემად რჩებოდა და ასეა დღემდე. მართლწესრიგის ერთიანობა პრინციპულად მოითხოვს ნორმათა ამ ერთიანი სისტემის ჰარმონიას, ამ სისტემაში ღირებულებითი წინააღმდეგობრივობების არარსებობას. თავის მხრივ, მართლწესრიგის ერთიანობა გამომდინარეობს იქიდან, რომ მთლიან მართლწესრიგს ერთი შემოქმედი ჰყავს; პოზიტივისტური გაგებით ესაა კანონმდებელი. ერთ სამართალშემოქმედს კი „ერთიანი ღირებულებითი სისტემა“, იდეალური სამართლის შესახებ ერთგვაროვანი წარმოდგენა უნდა ჰქონდეს.³

მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპის მოქმედების შედეგები არაერთი განსხვავებული პერსპექტივით შეიძლება იქნას დანახული. უპირველესად, სწორედ მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპი ასაბუთებს მართლწესრიგის საფუძვროვანი აგებულების შესახებ ჰანს კენზელისეული მოძღვრების⁴ მართებულობასაც და საჭიროებასაც. რომ არა მართლწესრიგის საფუძვროვანი აგებულება (კონსტიტუცია – კანონი – კანონქვემდებარე აქტები) და ნორმათა იერარქიის მკაფიო განსაზღვრება, სამართალი ურთიერთგამომრიცხა-

¹ Engisch, Die Einheit der Rechtsordnung, 1935.

² Schmidt, KTS 1988, S. 1, 18; zit. nach Felix, Einheit der Rechtsordnung: zur verfassungsrechtlichen Relevanz einer juristischen Argumentationsfigur, 1998, S. 1.

³ Rütters/Fischer, Rechtslehre: Begriff, Geltung und Anwendung des Rechts. 5. Aufl., 2010, Rn. 145.

⁴ Kelsen, Reine Rechtslehre, 2. Aufl. 1960, S. 228 ff.

ვი, კოლიზიური ნორმებით საკუთარ თავს დაუპირისპირდებოდა. მართლწესრიგის საფუძვროვანი აგებულების ფუნქცია ერთ სისტემაში მოქმედ ნორმათა შორის კოლიზიის აღმოფხვრაა, რაც მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპის მიზნებით არის ნაკარნახევი. თუ რამდენად პრაქტიკულ შედეგებზეა ორიენტირებული ეს ფუნქცია და მიზნები, ნათლად ჩანს საკონსტიტუციო სასამართლოს ინსტიტუტიდანაც: სწორედ მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპს ეფუძნება იდეა, რომ მართლწესრიგის ყოველი ნორმის მოქმედების საფუძველი კონსტიტუცია ან მასზე უფრო მაღლა მდგომი ე.წ. ძირითადი ნორმა⁵ და რომ ყოველი ნორმა კონსტიტუციასთან შესაბამისობის გადამოწმებას ექვემდებარება. მთელი მართლწესრიგი – ე.ი. კანონმდებლობაც, მმართველობაც და მართლმსაჯულებაც – კონსტიტუციით განერილ ერთსა და იმავე ღირებულებით სისტემას ეფუძნება და „მისგან იღებს მიმართულებებსა და იმპულსებს“.⁶

მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპის მოქმედების კიდევ ერთი შედეგია ის, რომ სამართლის ერთი ნორმის გამოყენება ნიშნავს მთელი მართლწესრიგის გამოყენებას.⁷ სხვაგვარად: თუ რაიმე ვითარებაზე ვრცელდება სამართლის ერთი ნორმა, მაშინ ამ ვითარებაზე ამავე მართლწესრიგის სხვა ნორმებიც აუცილებლად გავრცელდება. ამდენად, მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპი მოითხოვს, რომ ცალკეული ნორმის გამოყენებისას ყოველთვის იქნას გათვალისწინებული ამ ნორმის შემოზღუდულობა მართლწესრიგით და იგი სისტემურად განიმარტოს.⁸ მაგალითი: საგზაო ნიშანი მიუთითებს, რომ მოძრაობის გაგრძელება მხოლოდ მარჯვნივაა დასაშვები, იმავე ადგილას კი მარეგულირებელი ანიშნებს, რომ მოძრაობა მხოლოდ პირდაპირ შეიძლება. მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპი მოითხო-

ვს, რომ, თუკი ამ ვითარებაში სამართლის შემფარდებელი სამართლებრივი დასაბუთებისას გაითვალისწინებს ნორმას „იმოძრავე მხოლოდ მარჯვნივ“, მაშინ მან აუცილებლად უნდა გაითვალისწინოს ის ნორმაც, რომელიც ამბობს, რომ „მარეგულირებლის სიგნალებს აქვს უპირატესი ძალა საგზაო ნიშნების მიმართ“ (საგზაო მოძრაობის შესახებ საქართველოს კანონის 28 II მუხ.).

მთლიანი მართლწესრიგის გავრცელება კონკრეტულ ვითარებაზე, რა თქმა უნდა, არ შემოიფარგლება სამართლის რომელიმე დარგის ნორმებით. შეფასებითი წინააღმდეგობრიობები არ უნდა არსებობდეს სამართლის დარგებს შორისაც. ამიტომ დაუშვებელია, სამართლის რომელიმე დარგიდან მომდინარე ნორმა დასაშვებად თვლიდეს ან მოითხოვდეს ისეთი ქმედების განხორციელებას, რომელსაც სხვა დარგის ნორმა კრძალავს. თუ ქმედება აკრძალულია სამართლის რომელიმე დარგში, მაშინ იგი აკრძალულია ყველა დარგში და პირიქით, თუკი სამართლის რომელიმე დარგი ქმედების განხორციელებას მოითხოვს, ეს ქმედება ვერცერთ დარგში ვერ იქნება აკრძალული.⁹ მაგალითად, დაუშვებელია, ერთი მხრივ სისხლის სამართალი კრძალავდეს ქრთამის აღებას, მეორე მხრივ კი კერძო სამართლის ნორმა აღებული ქრთამის საკუთრებაში გადასვლას ანებსდეს; ანდა სისხლის სამართალი კრძალავდეს დოკუმენტის გაყალბებას, კერძო სამართალი კი ყალბი დოკუმენტით უფლების შეძენას დასაშვებად მიიჩნევდეს. ეს არ ნიშნავს იმას, რომ სამართლის ერთ დარგში აკრძალული და სამართლებრივ შედეგებთან დაკავშირებული ქმედება სხვა დარგებშიც აუცილებლად უნდა იწვევდეს სამართლებრივ შედეგს. მაგალითად, ხელშეკრულების დარღვევას კრძალავს სამო-

⁵ Kelsen, Allgemeine Theorie der Normen, 1979, S. 206 f; იხ. ასევე Röhl/Röhl, Allgemeine Rechtslehre, 3. Aufl., 2008, § 56 I, S. 451.

⁶ BVerfGE 7, 198 ff.=NJW 1958, 257 ff.

⁷ Schwacke, Juristische Methodik, 5. Aufl., 2011, S. 7.

⁸ Rüthers/Fischer, Rechtstheorie: Begriff, Geltung und Anwendung des Rechts. 5. Aufl., 2010, Rn. 147a.

⁹ გამყრელიძე, გერმანულ-რუსული იურიდიული ლექსიკონის გამოცემის გამო, მაცნე, სამართლის სერია, 1/1998, გვ. 31; დვალიძე, მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ზეკანონური გარემოებები სისხლის სამართალში, მართლმსაჯულება და კანონი, 1/2007, გვ. 151; დვალიძე, მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიკაციასა და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, თსუ, დის., 2008, გვ. 69; ტურავა, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი: დანაშაულის მოძღვრება, 2011, გვ. 333.

ქალაქო სამართალის ნორმა და ამ მართლწესრიგის ნააღმდეგო ქმედებისათვის კერძოსამართლებრივ პასუხისმგებლობასაც აწესებს; სისხლის სამართალი ხელშეკრულების დარღვევისათვის სასჯელს არ ითვალისწინებს, მაგრამ მხოლოდ ის ფაქტი, რომ ეს ქმედება სისხლის სამართლის სპეციალისტებს არ აძლევს იმის უფლებას, რომ ხელშეკრულების დარღვევა მართლზომიერ (დასაშვებ, არააკრძალულ) ქმედებად გამოაცხადონ¹⁰ (ამის თაობაზე იხ. ქვემოთაც). ქმედების მართლწესრიგის ნააღმდეგო ვერსაღერია სამართლის ყველა დარგისათვის, მაგრამ ერთი და იგივე მართლწესრიგის ნააღმდეგო ქმედება ყველა დარგში სხვადასხვა სამართლებრივ შედეგებს იწვევს: მაგალითად, სრულიად ნორმალურია, რომ ერთსა და იმავე ქმედებას მოჰყვებს მხოლოდ „ზიანის ანაზღაურება და არა სასჯელი ანდა მხოლოდ სასჯელი და არა ზიანის ანაზღაურება“.¹¹

ამდენად, მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპის ადრესატი უპირველესად არის სამართლის შემფარდებელი, რომელსაც მოეთხოვება, სამართლის ყოველი ნორმა მთელ მართლწესრიგთან ჰარმონიაში განმარტოს (სისტემური განმარტება). გარდა ამისა, ადრესატი არის სამართალშემოქმედიც (კანონმდებელი), რომელსაც არაწინააღმდეგობრივი ნორმათა სისტემის შემუშავება მოეთხოვება. ზემოთ მოყვანილ მაგალითში, თუკი კანონმდებელი არ უზრუნველყოფს პოზიტიურ სამართალში იმ ნორმის არსებობას, რომელიც მარეგულირებლის სიგნალებს უპირატესობას ანიჭებს საგზაო ნიშნების მიმართ, მაშინ იგი შექმნის ადამიანის ღირსების შემლახველ მართლწესრიგის ნააღმდეგობის ჩიხს: ადამიანს აღარ რჩება არჩევანის საშუალება, მისი ნებისმიერი შემდგომი ქმედება სამართალს უპირისპირდება.

სამართლის ყველა დარგისათვის საერთო ღირებულებითი სისტემა თავის თავში არ გულისხმობს აუცილებლად ერთგვაროვან ტერმი-

ნოლოგიას.¹² ტერმინოლოგიის ერთგვაროვნება, მართალია, სასურველია გაურკვევლობებისა და ორაზროვნებების თავიდან ასაცილებლად, მაგრამ ენობრივ ფორმულირებას ნაკლები კავშირი აქვს მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპთან, რომელიც ერთიანობას მოითხოვს არა ფორმალურად, არამედ შინაარსობრივი ღირებულებით.¹³ ამდენად, კანონმდებელი არ არღვევს მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპს მხოლოდ იმით, რომ ერთსა და იმავე სიტყვას სხვადასხვა კანონში სხვადასხვა შინაარსს სძენს.¹⁴

მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპის უმთავრესი მიზანი სამართლის საგარანტიო ფუნქციის უზრუნველყოფაა. სამართლის სუბიექტს ყოველთვის უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა, გაარკვიოს, თუ რას უშვებს, რას კრძალავს და რას მოითხოვს მისგან სამართალი. ურთიერთსაწინააღმდეგო ნორმები სამართლის სუბიექტს ამ შესაძლებლობას ართმევს. გარდა ამისა, გერმანიის უმაღლესი ფედერალური სასამართლო არაერთგვაროვან სასამართლო პრაქტიკასაც მართლწესრიგის ერთიანობისათვის საფრთხედ მიიჩნევს.¹⁵ სასამართლო პრაქტიკის დასაბუთებული ცვლილება თავისთავად პრინციპის დარღვევად ვერ ჩაითვლება, მაგრამ არსებითად ერთსა და იმავე ვითარებებში მართლმსაჯულების მიერ სამართლის პერმანენტული ურთიერთგამომრიცხავი ინტერპრეტაციები ცალსახად არაათანასწორ მოპყრობას გულისხმობს, რაც საქართველოს კონსტიტუციის მე-11 მუხლით გარანტირებული თანასწორობის დარღვევაა.

¹² RGSt 70, 251 (254 f.).

¹³ BVerfGE 25, 309.

¹⁴ მაგალითად, გაბატონებული შეხედულებით, სიტყვა „ბრალი“ კერძო სამართალში ჩადენილისადმი გასაკიცხ დამოკიდებულებას ნიშნავს (ფსიქოლოგიურ-შეფასებითი გაგება), ხოლო სისხლის სამართალში – თავად სისხლისსამართლებრივ გასაკიცხაობას (წმინდა შეფასებითი გაგება). ბრალთან დაკავშირებით კიდევ უფრო არაერთგვაროვანია ტერმინოლოგიური ვითარება გერმანულ სამართალში: სიტყვა „Schuld“ სისხლის სამართალში ბრალს ნიშნავს, ხოლო კერძო სამართალში – ვალდებულებას. კერძოსამართლებრივ ბრალს კი სხვა სიტყვა – „Verschulden“ – გადმოსცემს.

¹⁵ BVerfG 1 PBvU 1/79 = NJW 1981, 39 (41).

¹⁰ ძალიან გაურკვეველი, ბუნდოვანი ფორმულირებით სავარაუდოდ ამავე აზრს გადმოსცემს უშანგი ბახტაძეც, კრიმინალიზაციის პროცესის კრიმინოლოგიური ანალიზი, თსუ, დის., 2019, გვ. 65-66.

¹¹ Engisch, Die Einheit der Rechtsordnung, 1935, S. 58.

ამ დებულების გათვალისწინებით, ერთ-ერთი შეხედულებით, სწორედ თანასწორობის უფლებაა მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპის კონსტიტუციური საფუძველი. მაგალითად, *კლაუს ვილჰელმ კანარისის* მოსაზრებით, მართლწესრიგის ერთიანობა მხოლოდ და მხოლოდ გამოხატულებაა თანასწორობის მცნებისა, რამდენადაც მისწრაფება წინააღმდეგობრიობებისაგან თავისუფალი სისტემისაკენ სხვა არაფერია, თუ არა სამართლიანობის „გენერალიზაციის ტენდენციის“ განხორციელება.¹⁶

გარდა თანასწორობის უფლებისა, მკვლევრები მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპის კონსტიტუციურ საფუძველს მართებულად ხედავენ სამართლებრივი სახელმწიფოს მცნებაში¹⁷ (საქართველოს კონსტიტუციის პრეამბულა და მე-4 მუხ.), რომელიც, სხვა ყველაფერთან ერთად, სახელმწიფოს მიერ სამართლებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის პოზიტიურ ვალდებულებასაც მოიაზრებს. დაბოლოს, მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპის კონსტიტუციურ საფუძველად უნდა ჩაითვალოს ადამიანის ღირსებაც (საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხ.), რადგანაც მართლწესრიგის ერთიანობის გარეშე შესაძლოა წარმოიშვას ღირსების შემლახველი ვითარება, რომელშიც სამართალი ადამიანს არ დაუტოვებს მართლზომიერი ქმედების შესაძლებლობას (მართლწინააღმდეგობის ჩიხი).

III. კრიტიკა ქართულ ლიტერატურაში

მიუხედავად მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპის უმნიშვნელოვანესი ფუნქციისა და ლოგიკური აუცილებლობისა, გერმანულ ლი-

ტერატურაში მას მაინც ჰყავს მოწინააღმდეგეები. მართლწესრიგის ერთიანობას ისინი უწოდებენ „მოკაშკაშე ცნებას“,¹⁸ „აბსტრაქტულ ცარიელ ფორმულას“,¹⁹ „ერთიან სიტყვას“,²⁰ „ირაციონალურ ჰოლიზმს“,²¹ „ბუნდოვან წარმოდგენას“, რომელიც „კონსტიტუციურ-სამართლებრივად არამდგრადია“. ²² თუმცა, ასეთ შეფასებებს, როგორც წესი, არ ახლავს მყარი დასაბუთება და ამიტომაც ხშირად თავად უფრო წარმოდგენენ ცარიელ და საკმაოდ ბუნდოვან სიტყვებს. საერთო ჯამში, მოწინააღმდეგეთა შეფასებები ვერ ცვლის საერთო სურათს: გერმანიაში მართლწესრიგის ერთიანობა უმრავლესობის მიერ საზოგადოდ აღიარებული პრინციპია, როგორც ლიტერატურაში,²³ ისე სასამართლო პრაქტიკაში,²⁴ მიუხედავად იმისა, რომ მართლმსაჯულება მას არგუმენტაციისათვის არც თუ ისე ხშირად მოიხმობს.

¹⁸ „schillernder Begriff“, Paeffgen, Verwaltungsakt-Akzessorietät im Umweltstrafrecht, in: Beiträge zur Rechtswissenschaft, 1993, S. 599.

¹⁹ „abstrakte Leerformel“, Walz, Steuergerechtigkeit und Rechtsanwendung, 1980, S. 199.

²⁰ Weber, JZ 1984, S. 276, 277, zit. nach Felix, Einheit der Rechtsordnung: zur verfassungsrechtlichen Relevanz einer juristischen Argumentationsfigur, 1998, S. 8.

²¹ Müller, Juristische Methodik, 6. Aufl., 1995, S. 218.

²² „verschwommene Vorstellung“, „verfassungsrechtlich nicht haltbar“, Schmidt, Der Ermessensrahmen bei der Versagung einer straßenrechtlichen Sondernutzungserlaubnis, NVwZ 1985, 167, S. 169.

²³ იხ. მაგ., Engisch, Die Einheit der Rechtsordnung, 1935; Felix, Einheit der Rechtsordnung: zur verfassungsrechtlichen Relevanz einer juristischen Argumentationsfigur, 1998; Rüthers/Fischer, Rechtstheorie: Begriff, Geltung und Anwendung des Rechts. 5. Aufl., 2010, Rn. 145; Heintschel-Heinegg, in: BeckOK StGB, 48. Ed, StGB § 1 Rn. 24-24.2; Schwacke, Juristische Methodik, 5. Aufl., 2011, S. 7; Canaris, Systemdenken und Systembegriff in der Jurisprudenz, 2. Aufl., 1983, S. 16 f; Schmidt, Anhang 2 VO 1/2003: Privatrechtliche Durchsetzung – Materielles Recht, Immenga/Mestmäcker, Wettbewerbsrecht, 6. Aufl., 2019, Rn. 5; Sternberg-Lieben, in: Schönke/Schröder Strafgesetzbuch, 30. Aufl., 2019, Vorbemerkungen zu den §§ 32 ff, Rn. 27-27c; Roxin, Strafrecht AT I, 4. Aufl., 2006, § 14, Rn. 31 ff მაგრამ შდრ. იქვე Rn. 36.

²⁴ იხ. მაგ., BVerfG 1 PBvU 1/79 = NJW 1981, 39 (41); BGHSt 13, 102 (117); BGHSt 11, 244; BAG 4 AZR 341/90; VGH Kassel Beschl. 3 A 1532/11, BeckRS 2012, 52444; BAG 5 AZR 190/67 = NJW 1968, 1740.

¹⁶ Canaris, Systemdenken und Systembegriff in der Jurisprudenz, 2. Aufl., 1983, S. 16 f.

¹⁷ Schall, Umweltschutz durch Strafrecht: Anspruch und Wirklichkeit, NJW 1990, 1263, S. 1265; Hansmann, Verwaltungshandeln und Strafverfolgung - konkurrierende Instrumente des Umweltrechts? NVwZ 1989, 913, S. 914; Lappe, Zur ökologischen Instrumentalisierbarkeit des Wettbewerbsrechts, WRP 1995, S. 176; Ossenhühl/Huschens, Umweltstrafrecht, Strukturen und Reformen, UPR, 1991, S. 161; Schilling, Rang und Geltung von Normen in gestuften Rechtsordnungen, 1994, S. 377.

მართლწესრიგის ერთიანობა ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში, გერმანულისგან განსხვავებით, ფართოდ განხილული თემა არ არის. ქართულ სასამართლოებს ამ თემაზე, რამდენადაც ჩანს, არასდროს უმსჯელიათ; ლიტერატურაში გამოთქმული სამეცნიერო მოსაზრებებიდან კი უმრავლესობა ამ პრინციპს, ცხადია, აღიარებს.²⁵ თუმცა ქართულ ლიტერატურაშიც გვხვდება კრიტიკა.

მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპს უარყოფენ უშანგი ბახტაძე²⁶ და თემურ ცქიტიშვილი,²⁷ რომლებიც მას „ერთიანი მართლწინააღმდეგობის თეორიად“ მოიხსენიებენ.²⁸ ასეთი სახელით მოხსენიებულ მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპს ისინი განიხილავენ „მართლწინააღმდეგობის ცნების“ სათაურქვეშ და აყენებენ ისეთი თეორიების გვერდით, როგორებიცაა კ. ბინდინგის, მ. მაიერისა და ქმედების შემადგენლობის ნეგატიური ნიშნების თეო-

რიები.²⁹ ეს თეორიები ამკრძალავი ნორმის წარმომავლობას, მართლწესრიგში მის ადგილსა და მართლწინააღმდეგობის არსს შეეხება. მათ გვერდით „ერთიანი მართლწინააღმდეგობის“ დასახელების საწინააღმდეგოდ უნდა ითქვას, რომ მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპი საერთოდ არ წარმოადგენს თეორიას მართლწინააღმდეგობის არსის ან მისი მომდინარეობის თაობაზე. მართალია, მართლწესრიგის ერთიანობა თავის თავში გულისხმობს და მოითხოვს მართლწინააღმდეგობის ერთგვაროვან გააზრებასაც სამართლის ყველა დარგში, მაგრამ იგი თავად არ განსაზღვრავს, თუ რა არის მართლწინააღმდეგობა. მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპი, თუნდაც მას ერთიანი მართლწინააღმდეგობის პრინციპი ეწოდოს, მხოლოდ იმას ნიშნავს, რომ – მიუხედავად იმისა, თუ როგორ იქნება გაგებული მართლწინააღმდეგობის არსი და წარმომავლობა – ერთი და იგივე ქმედება არ შეიძლება შეფასდეს ხან აკრძალულად და ხან დასაშვებად, სამართლის ერთ დარგში მართლწინააღმდეგოდ და მეორეში მართლზომიერად. ამდენად, მართლწესრიგის თუ მართლწინააღმდეგობის ერთიანობას პირდაპირი კავშირი არ აქვს მართლწინააღმდეგობის შინაარსთან და მისი განხილვა „მართლწინააღმდეგობის ცნების“³⁰ სათაურქვეშ ნაკლებად მიზანშეწონილი ჩანს.

ცქიტიშვილი ერთმანეთს უპირისპირებს ერთიანი მართლწესრიგისა და ბინდინგის თეორიებს და აღნიშნავს, რომ ამ „თეორიებს შორის არსებობს საერთო კვეთის წერტილები, მაგრამ მათი გაიგივება არ იქნება მართებული, ვინაიდან აღნიშნული თეორიები გვთავაზობენ ქმედების მართლწინააღმდეგობის განსხვავებულ გაგებას.“³¹ ნამდვილად სწორია ის, რომ ამ ორი

²⁵ გამყრელიძე, გერმანულ-რუსული იურიდიული ლექსიკონის გამოცემის გამო, მაცნე, სამართლის სერია, 1/1998, გვ. 31; დვალაძე, მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ზეკანონური გარემოებები სისხლის სამართალში, მართლმწიფება და კანონი, 1/2007, გვ. 151; დვალაძე, მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიკაციასა და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, თსუ, დის., 2008, გვ. 69; ტურავა, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი: დანაშაულის მოძღვრება, 2011, გვ. 333; შდრ. ასევე მალაქელიძე, მართლწინააღმდეგობის შეგნების მნიშვნელობა განზრახი და გაუფრთხილებლობითი დელიქტის დროს, სამართლის ჟურნალი 1-2/2010, გვ. 218 და შემდგომი, თუმცა ავტორის მსჯელობა წინააღმდეგობრივია: იგი ერთი მხრივ ეთანხმება მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპს, მეორე მხრივ კი მიიჩნევს, რომ „სამოქალაქო-სამართლებრივად ან ადმინისტრაციულსამართლებრივად მართლწინააღმდეგოდ“ ყველა ქმედება „სისხლისსამართლებრივად მართლწინააღმდეგოდ“ არაა. ამდენად, გაუგებარია, სხვას რას გულისხმობს ავტორი მართლწესრიგის ერთიანობაში და რას ეთანხმება.

²⁶ ბახტაძე, კრიმინალიზაციის პროცესის კრიმინოლოგიური ანალიზი, თსუ, დის., 2019, გვ. 63 და შემდგომი.

²⁷ ცქიტიშვილი, ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის საფრთხის შემქმნელი დელიქტები, თსუ, დის., 2014, გვ. 291 და შემდგომი.

²⁸ თუმცა, ცქიტიშვილი იყენებს „ერთიანი მართლწესრიგის თეორიის“ სახელწოდებასაც. იხ. ცქიტიშვილი, შენიშვნები უშანგი ბახტაძის დისერტაციაზე, შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, 8/2020, გვ. 61 და შემდგომი.

²⁹ ცქიტიშვილი, ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის საფრთხის შემქმნელი დელიქტები, თსუ, დის., 2014, გვ. 288; ბახტაძე, კრიმინალიზაციის პროცესის კრიმინოლოგიური ანალიზი, თსუ, დის., 2019, გვ. 63, 64.

³⁰ ცქიტიშვილი, ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის საფრთხის შემქმნელი დელიქტები, თსუ, დის., 2014, გვ. 287; ბახტაძე, კრიმინალიზაციის პროცესის კრიმინოლოგიური ანალიზი, თსუ, დის., 2019, გვ. 61.

³¹ ცქიტიშვილი, შენიშვნები უშანგი ბახტაძის დისერტაციაზე, შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, 8/2020, გვ. 61-62.

თეორიის გაიგივება უმართებულოა, მაგრამ არა იმიტომ, რომ ისინი მართლწინააღმდეგობას განსხვავებულად იგებენ, არამედ იმიტომ, რომ ისინი უბრალოდ სრულიად სხვადასხვა თემას შეეხებიან. როგორც უკვე ითქვა, მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპი არ არის თეორია მართლწინააღმდეგობის თაობაზე, იგი საერთოდ არ „გვთავაზობს მართლწინააღმდეგობის გაგებას“, იგი უბრალოდ მოითხოვს მართლწინააღმდეგობის ერთგვაროვან გაგებას. ბინდინგის თეორიის თანახმად კი სისხლისსამართლებრივი ქმედების მართლწინააღმდეგობა სისხლის სამართალს მიღმა არსებული ამკრძალავი ნორმის დარღვევაა. *ცქიტვილი* შეხედულებით, ის, ვინც ბინდინგის თეორიას იზიარებს – მაგ., *ოთარ გამყრელიძე* – იმავდროულად ვერ იქნება მართლწესრიგის ერთიანობის მიმდევარი.³² ეს მოსაზრება არ შეიძლება იქნას გაზიარებული, რადგან ეს ორი თეორია ურთიერთგამომრიცხავი კი არა, პირიქით, ერთმანეთთან ლოგიკურად დაკავშირებულია. იდეა, რომ სისხლის სამართლებრივი ქმედების მართლწინააღმდეგობა სისხლის სამართალს მიღმა არსებული ღირებულებითი სისტემით ფასდება და დგინდება, მხოლოდ მართლწესრიგის ერთიანობის პირობებში შეიძლება არსებობდეს: „სისხლისსამართლებრივი მართლწინააღმდეგობის“, ე.ი. ერთიანი მართლწესრიგისაგან მოწყვეტილი სისხლის სამართლის დამოუკიდებელი ღირებულებითი სისტემის პირობებში სრულიად გაუგებარი იქნებოდა სისხლის სამართალს მიღმა გაკეთებული შეფასების სისხლის სამართალში შემოტანის იდეა. დაბოლოს, იმ აზრს, რომ ბინდინგის თეორიის მიმდევარი *გამყრელიძე* არ შეიძლება იმავდროულად იზიარებდეს მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპს, ყველაზე უკეთ თავად *გამყრელიძე* სავე ციტატა გააბათილებს: „«სისხლისსამართლებრივი მართლწინააღმდეგობა» ... ეს ტერმინი, ვფიქრობ, ზუსტად ვერ არის შერჩეული. ისე გამოდის, თითქოს სამართლის რამდენი დარგიც არის, იმდენი სახის მართლწინააღმდეგო-

ბა არსებობს, მაშინ, როცა, მიუხედავად დარგების სიმრავლისა, სამართალი სახელმწიფოში ერთია და ყოველი მოქმედება, სამართლის რომელი დარგის კანონითაც უნდა იყოს ის გათვალისწინებული, ეწინააღმდეგება სამართალს მთლიანად.“³³

უფრო მეტად მიუღებელია ბახტაძის მოსაზრება, რომ ერთიანი მართლწინააღმდეგობის „დაშვებით ვინროვდება მართლწინააღმდეგობის ცნება“ და ასევე „ვინროვდება ზოგადად მართლწესრიგიც“, რადგან თითქოსდა „ერთიანი მართლწინააღმდეგობა მართლსაწინააღმდეგო ქმედებებს მხოლოდ პოზიტიურ სამართალში ხედავს“.³⁴ სხვაგვარად რომ ვთქვათ, იგი მიიჩნევს, რომ ერთიანი მართლწესრიგის პრინციპი მხოლოდ სამართლის პოზიტივისტური გაგების პირობებში შეიძლება არსებობდეს. ასეთი შეხედულება უკვე თავისთავად წინააღმდეგობრივია, რომ არაფერი ვთქვათ იმაზე, რომ არც მართლწესრიგის ერთიანობის იდეის ავტორს ენგიშს და არც სხვას არსად უთქვამთ, თითქოს მართლწესრიგის ერთიანობა სამართლის მხოლოდ პოზიტივისტურ გაგებასთან არის თავსებადი. უფრო მეტიც, წარმოუდგენელია, სამართლის არაპოზიტივისტური გაგების პირობებში მართლწესრიგის ერთიანობის იდეას არ დაეთანხმო. თავად ბახტაძე მიიჩნევს, რომ ის ღირებულებითი სისტემა, რომელიც ქმედების მართლზომიერად ან მართლსაწინააღმდეგოდ შეფასებას განაპირობებს, ზეპოზიტიურია, პოზიტიურ სამართალს მიღმა არსებობს.³⁵ თუ ასეა, მაშინ გაუგებარია, პოზიტიურ სამართალს მიღმა დადგენილი ქმედების მართლწინააღმდეგობა როგორ შეიძლება არ იყოს სამართლის ყველა დარგისათვის ერთიანი. თუ სამართლის ღირებულებითი სისტემა ზეპოზიტიურია, მაშინ პოზიტიური სამართლის ყველა დარგი საერთო ზემდგომ შეფასებას უნდა იზიარებდეს ქმედების მართლწინააღმდეგობის თაობაზე.

³² *ცქიტვილი*, შენიშვნები უშანგი ბახტაძის დისერტაციაზე, *შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი*, 8/2020, გვ. 61.

³³ *გამყრელიძე*, გერმანულ-რუსული იურიდიული ლექსიკონის გამოცემის გამო, მაცნე, სამართლის სერია, 1/1998, გვ. 31.

³⁴ ბახტაძე, კრიმინალიზაციის პროცესის კრიმინოლოგიური ანალიზი, თსუ, დის., 2019, გვ. 66.

³⁵ ბახტაძე, კრიმინალიზაციის პროცესის კრიმინოლოგიური ანალიზი, თსუ, დის., 2019, გვ. 67.

ამრიგად, სწორედ რომ პირიქით არის: მართლწესრიგის ერთიანობა კი არ მოითხოვს სამართლის პოზიტივისტურად გაგებას, არამედ სამართლის არაპოზიტივისტური გაგება თავის თავში გულისხმობს მართლწესრიგის ერთიანობის აღიარებას.

ცქიტმშვილს მართლწესრიგის ერთიანობის საწინააღმდეგო არგუმენტად მოჰყავს ის, რომ „აგრესიული ანუ თავდასხმითი უკიდურესი აუცილებლობა სისხლის სამართალში მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებად მიიჩნევა, მაშინ, როცა აგრესიული უკიდურესი აუცილებლობის ვითარებაში მოქმედი, სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან არ თავისუფლდება.“ მართლაც, თავდასხმითი უკიდურესი აუცილებლობის გარკვეულ შემთხვევებში, როგორც ქართული (სამოქალაქო კოდექსის 117-ე მუხ.), ისე გერმანული კანონმდებლობით (გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 228-ე და 904-ე პარაგრაფები), წარმოიშობა ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება. მაგრამ ეს არგუმენტი სრულებით არ მეტყველებს მართლწესრიგის ერთიანობის საწინააღმდეგოდ, რადგან სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ ნიშნავს, რომ ქმედება აუცილებლად მართლწინააღმდეგოდ ფასდება. კერძოსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ყოველთვის არ მოითხოვს მართლწინააღმდეგობას; კერძოსამართლებრივი უმართლობა შეიძლება დაეფუძნოს არა მხოლოდ მართლწინააღმდეგო ქმედებებს (დელიქტური სამართალი, სამოქალაქო კოდექსის 992-ე და შემდგომი მუხლები), არამედ უფლებრივი წონასწორობის რღვევასაც, რომელიც შეიძლება საერთოდ არ იყოს დაკავშირებული მართლწინააღმდეგო ქმედებასთან. მაგალითად, თუ ერთი მეზობლის ნივთს ქარი მეორე მეზობლის ეზოში გადაისვრის, მეზობელს დაეკისრება ნივთის უკან დაბრუნების ვალდებულება.³⁶ ეს, რა თქმა

უნდა, არ ნიშნავს, რომ ქარი მართლწინააღმდეგოდ მოქმედებს. ცქიტმშვილის მიერ მოყვანილ მაგალითშიც კერძოსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ეფუძნება არა ქმედების მართლწინააღმდეგობას, არამედ იმ ფაქტს, რომ მართლზომიერად განხორციელებული თავდასხმით უფლებრივი წონასწორობა მოირღვა. მართლზომიერად მოქმედ თავდამსხმელს ზიანის ანაზღაურების მოვალეობა ეკისრება არა იმიტომ, რომ მან „რაიმე დააშავა“, არამედ იმიტომ, შექმნილ ვითარებაში მისი სიკეთის გადაჩენა მოხერხდა მხოლოდ სხვისი ინტერესების (მართლზომიერად) დაზიანების ხარჯზე. ბოლოს და ბოლოს, სისხლის სამართლის სპეციალისტის მიერ იმის მტკიცება, რომ უკიდურესი აუცილებლობა კერძო სამართალში მართლწინააღმდეგოდ ფასდება, არაა დამაჯერებელი მაშინ, როცა ქართველი³⁷ და გერმანელი³⁸ ცივილისტები პირდაპირ და ერთხმად აღნიშნავენ, რომ თავდასხმითი უკიდურესი აუცილებლობა, მიუხედავად ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებისა, მართლწინააღმდეგობას გამორიცხავს. თანაც თავდასხმითი უკიდურესი აუცილებლობის მართლზომიერებას კერძო სამართალში გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს, რადგან თავდასხმითი უკიდურესი აუცილებლობით მოქმედ პირს დაზარალებული ვერ აუკრძალავს თავისი ინტერესების მართლზომიერ ხელყოფას.³⁹ იგი ვალდებულია, ითმინოს მისი უფლებების მართლზომიერი ხელყოფა და მხო-

ხელყოფის კონდიქცია, შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი 7/2020, გვ. 37.

³⁷ ჩაჩავა, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი I, 2017, მუხ. 117, 678-680; ჯორბენაძე, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი I, მუხ. 117, გვ. 303.

³⁸ იხ. მაგ., Dörner, in Hk-BGB, 8. Aufl., 2014, Art. 228, Rn. 4; Medicus, BGB AT, 9. Aufl., Rn. 162 ff; Grothe, in Münchener Kommentar zum BGB, 8. Aufl. 2018, § 228, Rn. 1; Dennhardt, BeckOK BGB, 56. Edition, § 228, Rn. 1; Brückner, Münchener Kommentar zum BGB, 8. Aufl., 2020, § 904, Rn. 1-3.

³⁹ შდრ. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 904-ე პარაგრაფი: „ნივთის მესაკუთრე არ არის უფლებამოსილი, აკრძალოს ნივთზე სხვა პირის ზემოქმედება, თუ ეს უკანასკნელი აუცილებელია არსებული საფრთხის თავიდან ასაცილებლად და ზემოქმედების შედეგად მესაკუთრისათვის მიყენებული ზიანი მოსალოდნელ ზიანთან შედარებით შეუსაბამოდ დიდია.“

³⁶ მაგ., ბუნების ძალით გამონეული კონდიქციის თაობაზე იხ. König, Gutachten und Vorschläge zur Überarbeitung des Schuldrechtes, Köln 1981, 1550; მართლწინააღმდეგობის გარეშე კონდიქციური პასუხისმგებლობის თაობაზე იხ. ასევე მელაძე, გ., არაუფლებამოსილი პირის მიერ განხორციელებული განკარგვით გამონეული

ლოდ ამის შემდეგ აქვს უფლება, მოითხოვოს გათანაბრება.

ვერ იქნება გაზიარებული ასევე *ცქიტვილის* მოსაზრება, რომ მართლწინააღმდეგობის საფუძველი ყოველთვის სისხლისსამართლებრივი ქმედების შემადგენლობაა.⁴⁰ ასეთი ფორმულირება და ტერმინოლოგია ქმნის ისეთ შთაბეჭდილებას (რასაც თავად ავტორიც არც დაეთანხმებოდა), თითქოს ამკრძალავი ნორმები სისხლის სამართლის მიღმა არ არსებობდეს. არადა, რომც არ გავიზიაროთ *ბინდინგის* თეორია, მაინც უნდა ვაღიაროთ, რომ პოზიტიური სამართალი ამკრძალავ ნორმებს მხოლოდ სისხლის სამართალში არ იცნობს. თუკი მართლწინააღმდეგობას პოზიტიური სამართლის დანაწესად გავიგებთ, მაშინ მკვლელობის, ქურდობის ან ნებისმიერი სხვა სისხლისსამართლებრივი ქმედების მართლწინააღმდეგობას შესაძლებელია მართლაც აფუძნებდეს სისხლის სამართლის კოდექსში გაწერილი ქმედების შემადგენლობა, მაგრამ ხელშეკრულების დარღვევის მართლწინააღმდეგობას არა სისხლისსამართლებრივი შემადგენლობა, არამედ სამოქალაქო სამართლის ნორმა აფუძნებს. არსებობს მართლსაწინააღმდეგო ქმედებათა სიმრავლე, რომლის ქვესიმრავლესაც წარმოადგენს სისხლის სამართლის საწინააღმდეგო ქმედებები. რადგან სისხლის სამართალი სამართლის ერთიანი სისტემის ნაწილია, სისხლის სამართალთან წინააღმდეგობა (*Strafrechtswidrigkeit*) ნიშნავს ზოგადად სამართალთან წინააღმდეგობასაც, მაგრამ არა იმას, რომ ეს წინააღმდეგობა სისხლისსამართლებრივი ხასიათისაა (*strafrechtliche Rechtswidrigkeit*). ამიტომ ავტორისეული დეფინიცია, რომლის თანახმად მართლწინააღმდეგობა მხოლოდ სისხლის სამართლის შემადგენლობის ნიშანი გამოდის, აჩენს განცდას, თითქოს აქ საუბარი იყოს სისხლის სამართლის ნორმებთან *სისხლისსამართლებრივი ხასიათის წინააღმდეგობაზე*, რაც არაზუსტია და დაკონკრეტებას საჭიროებს. თუკი

ავტორი სისხლისსამართლებრივ მართლწინააღმდეგობაში წინააღმდეგობის სისხლისსამართლებრივ ბუნებას არ გულისხმობს (რაც სრულიად გაუგებარი იქნებოდა), მაშინ უმჯობესია, გერმანულის მსგავსად, ქართულადაც ტერმინოლოგიურად გამიჯნულიყო, ერთი მხრივ, მიუღებელი *სისხლისსამართლებრივი მართლწინააღმდეგობა* და, მეორე მხრივ, მეტნაკლებად მისაღები *სისხლის სამართალთან წინააღმდეგობა*.

ვერც ის მოსაზრება იქნება გასაზიარებელი, რომ *ბინდინგის* თეორიის აღიარების პირობებში ქმედების შემადგენლობა ვეღარ იქნება მართლწინააღმდეგობის ინდიცია.⁴¹ სისხლის სამართლებრივი ქმედების შემადგენლობის განხორციელება როგორც *ბინდინგის*, ისე ერთიანი მართლწინააღმდეგობის იდეიდან მომდინარე ნებისმიერი თეორიის გაზიარების შემთხვევაში იქნება მართლწინააღმდეგობის მიმანიშნებელი (ინდიცია), რადგან სისხლის სამართლის კოდექსი ტიპურად მართლსაწინააღმდეგო ქმედებებს აღწერს. სხვაგვარად: სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ყველა ქმედება ტიპურად მართლსაწინააღმდეგოა, მაგრამ ყველა მართლსაწინააღმდეგო ქმედება სისხლის სამართლის კოდექსით არ არის გათვალისწინებული.

იმის არგუმენტად, რომ მართლწინააღმდეგობა არ არსებობს სისხლის სამართლის კოდექსის გარეშე, *ცქიტვილის* მოჰყავს⁴² ასევე გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსის მე-11 პარაგრაფის მე-5 ნაწილი, რომელიც სიტყვასიტყვით შემდეგნაირად იკითხება: „ამ კანონის გაგებით მართლსაწინააღმდეგო ქმედება არის მხოლოდ ის ქმედება, რომელიც სისხლის სამართლის კანონის შემადგენლობას ახორციელებს“. მაგრამ ეს დათქმა მართლწინააღმდეგობის საწინააღმდეგო არგუმენტად ვერ გამოდგება, რადგან იგი განმარტავს არა მართლწინააღმდეგობას, როგორც ასეთს, არამედ მა-

⁴⁰ *ცქიტვილი*, შენიშვნები უშანგი ბახტაძის დისერტაციაზე, შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, 8/2020, გვ. 58 და შემდგომი; *ცქიტვილი*, ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის საფრთხის შემწველი დელიქტები, თსუ, დის., 2014, გვ. 292, 293.

⁴¹ *ცქიტვილი*, ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის საფრთხის შემწველი დელიქტები, თსუ, დის., 2014, გვ. 292, 293.

⁴² *ცქიტვილი*, შენიშვნები უშანგი ბახტაძის დისერტაციაზე, შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, 8/2020, გვ. 59.

რთლსაწინააღმდეგო ქმედებას (უმართლობას), თანაც მხოლოდ „ამ კანონის გაგებით“. განსხვავებით მართლწინააღმდეგობისაგან, მართლსაწინააღმდეგო ქმედება ანუ უმართლობა შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი, კერძოსამართლებრივი და ა.შ. ამ ორი განსხვავებული ცნების ურთიერთმიმართებაზე კვლავ *გამყრელიძის* ციტატის მოხმობა შეიძლება: „რასაც დღეს «სისხლისსამართლებრივ მართლწინააღმდეგობას» ვუწოდებთ, უნდა დაერქვას «სისხლისსამართლებრივი უმართლობა», ე.ი. «მოქმედება», რომელიც სისხლის სამართლის კანონით არის აღწერილი. ამის შესაბამისად გვექნება «სამოქალაქო უმართლობა», «სისხლისსამართლებრივი უმართლობა» და სხვ. «უმართლობა» და «მართლწინააღმდეგობა» სხვადასხვა შინაარსის ტერმინებია, ვინაიდან სხვადასხვა ცნებებს ასახავენ. მართლწინააღმდეგობა საზოგადოდ არის წინააღმდეგობა ადამიანის მოქმედებასა და სამართალს შორის. მაშასადამე, მართლწინააღმდეგობა ამ ორ მოვლენას შორის არსებული ურთიერთობაა, დამოკიდებულია, მაშინ, როცა უმართლობა თვითონ მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებაა“⁴³ (ხაზგასმა ავტორისეულია).

V. შეჯამება

მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპი მოითხოვს ღირებულებითი წინააღმდეგობრიობისაგან თავისუფალ მართლწესრიგს. სამართლის ერთ ნორმასთან წინააღმდეგობა ნიშნავს მთელ სამართალთან წინააღმდეგობას ანუ მართლწინააღმდეგობას. არ არსებობს სამართლის ცალკეული დარგისათვის სპეციფიური ხასიათის „მართლწინააღმდეგობები“. მართლწინააღმდეგობა უნივერსალურია. ქმედების

ღირებულებითი შეფასება საერთოა სამართლის ყველა დარგისათვის, განსხვავებულია მხოლოდ სამართლებრივი შედეგები.

მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპის ფუნქცია და მიზანი ნორმათა შორის კოლიზიის აღმოფხვრა, სამართლის გენერალიზაცია, მისი საგარანტიო ფუნქციის უზრუნველყოფა, სამართლებრივი სტაბილურობა და უსაფრთხოებაა. მართლწესრიგის ერთიანობის გამო სამართლის შემფარდებელს მოეთხოვება, ყოველი ნორმა გამოიყენოს და განმარტოს მთლიან მართლწესრიგთან ჰარმონიულად, სისტემურად. სამართალშემოქმედს კი მოეთხოვება, არ შექმნას ურთიერთგამომრიცხავი ნორმები და მართლწინააღმდეგობის ჩიხი.

მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპის კონსტიტუციური საფუძველია თანასწორობის უფლება, სამართლებრივი სახელმწიფოს მცნება და ადამიანის ღირსება.

მართლწესრიგის ერთიანობის პრინციპი თავად არ განსაზღვრავს მართლწინააღმდეგობის არსს, იგი მხოლოდ მოითხოვს მართლწინააღმდეგობის ერთგვაროვან გაგებას. მართლწესრიგის ერთიანობის იდეა თავსებადია სამართლის როგორც პოზიტივისტურ, ისე არაპოზიტივისტურ გაგებასთან. იგი ასევე სრულ თანხვედრაშია ყველა იმ თეორიასთან, რომელიც ქმედებათა შემფასებელ სისტემას სამართლის ცალკეულ დარგთა მიღმა ხედავს. სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ყველა ქმედება ტიპურად მართლსაწინააღმდეგოა, რის გამოც ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი ქმედების განხორციელება მართლწინააღმდეგობის ინდიციაა, მაგრამ ყველა მართლსაწინააღმდეგო ქმედება სისხლის სამართლის კოდექსით არ არის გათვალისწინებული.

⁴³ *გამყრელიძე*, გერმანულ-რუსული იურიდიული ლექსიკონის გამოცემის გამო, მაცნე, სამართლის სერია, 1/1998, გვ. 31.